

Intervju broja

Intervju

POVERENJE KLJUČ SARADNJE

Vladimir Vukčević *Tužilac za ratne zločine Republike Srbije*

Suština je baš u tome da su se zločini dogodili na teritoriji bivše Jugoslavije, do Dejtona uglavnom na području Hrvatske i Bosne i Hercegovine, a nakon Dejtona uglavnom na Kosovu. Mi bez saradnje sa hrvatskim i bosanskim pravosuđem ne možemo da dođemo do validnih dokaza na osnovu kojih možemo procesuirati slučajeve.

Od jula 2003. godine, otkako je osnovano Tužilaštvo za ratne zločine – što su mnogi i u stručnoj i široj javnosti videli kao nepotrebno – ta je institucija od osporavanja stigla do odobravanja i opšte podrške, o čemu svedoče i nedavna istraživanja javnog mnjenja. Pokazalo se, rekla je nedavno i predsednica Vrhovnog suda Srbije Vida Petrović - Škero za «Pravdu u tranziciji», da su tužioци i sudije iz zgrade u Ustaničkoj ulici «dokazali kompetentnost i rešenost da se dostignu najviši standardi» kako bi se moglo suditi pred domaćim pravosuđem.

Vladimir Vukčević, prvi čovek Tužilaštva priseća se vremena kad ga je Skupština Srbije imenovala za Tužioca za ratne zločine Srbije.

- Ja sam izabran odlukom parlamenta u julu 2003. godine, to je ona sednica Skupštine na kojoj je birana i Kori Udovički. Prihvatio sam to mesto u trenutku kad sam bio prvi zamenik republičkog tužioca, što je faktički glavno operativno mesto tužioca u Srbiji. Na to mesto sam došao ne po nekoj stranačkoj liniji – nisam član nijedne političke stranke, mi i ne možemo biti članovi stranka po zakonu – nego na osnovu ranijih radnih rezultata. I do tada sam radio neke poznate slučajeve, na primer, optužnicu za Makinu grupu, koja je kasnije prihvaćena i u Specijalnom tužilaštvu za organizovani kriminal, nakon donošenja Zakona o organizovanom kriminalu. Tu je i optužnica za saobraćajnu nesreću u Terazijskom tunelu, kad sam uspeo da izmenim praksu koja je dотle predviđala da se to krivično delo može izvršiti isključivo umišljajem, ako čovek vozi pijan. Dokazao sam u tom konkretном slučaju da je ta enormna brzina razlog da se delo kvalifikuje kao eventualni umišljaj. Na mesto tužioca došao sam nakon sprovedene istrage u „slučaju Sjeverin“ sa kolegom istražnim sudijom Vučkom Mirčićem, kada je podignuta jedna od prvih optužnica za ratni zločin o kojoj je kasnije, posle odlično vođenog postupka, presudilo veće kojim je predsedavala sudija Nata Mesarović.

U trenutku Vašeg imenovanja, pre dve godine, atmosfera u društvu baš i nije bila naklonjena osnivanju specijalističke institucije koja će se baviti ratnim zločinima.

- U to vreme sasvim sigurno nije bilo političke volje i konsenzusa za gonjenje ratnih zločina, čak obrnuto: bilo je otpora, još uvek je javno mnjenje smatralo da su Srbi bili napadnuti, da smo mi vodili jedan odbrambeni rat i da su svi koji su u njemu učestvovali patriote. Tu ne mogu da se zaobiđu ni strahovite medijske kampanje i manipulacije koje su sve to pratile, posebno čuveni dnevničici u pola osam, u kojima su se prikazivale samo srpske žrtve. Slika koju Srbi imaju o sebi jeste da su oni viteški narod i većina ljudi nije mogla da prepostavi da se u njihovo ime bori veliki broj ozloglašenih kriminalaca koje je režim organizovao da ubijaju i pljačkaju. Prema tome, u trenutku kada sam prihvatio tu dužnost učinio sam to i zbog činjenice da je jedina alternativa, ako mi nećemo da sudimo, Haški tribunal. Taj Tribunal sudi u Siera Leoneu, sudi u Ruandi, u zemljama koje su ipak – bez namere da bilo koga potcenujem – iza nas. Mi smo evropska zemlja u kojoj ima sposobnih ljudi, sudija i tužilaca, spremnih za takav posao, koji su po vokaciji demokrate, koji su videli šta se radi. Moj prvi izazov bio je formiranje tima tužilaca, paralelno sa formiranjem tima sudija koji će da se uhvate u koštač sa tim najtežim krivičnim delima i koji će i Hagu, i celoj međunarodnoj i domaćoj javnosti pružiti dokaze da smo sposobni i spremni da se suočimo s problemom ratnih zločina.

Svedoci kosovskih događaja

Sve češće nam se javljaju čak i pripadnici redovnog sastava policije, traže određenu anonimnost i faktički se ispovedaju, imaju potrebu da ispričaju ono što se dogodilo. Neki od njih satima pričaju, hoće da izbace to iz sebe, neće da budu saučesnici zločina koji su činjeni, a u kojima sami nisu učestvovali. Dosta njih se još uvek dvoumi hoće li ili neće biti svedoci. Neki su pristali i to nam je mnogo pomoglo u slučaju

Batajnica, tako smo došli do jednog broja naših ljudi koji su tamo bili i koji su odbijali da učestvuju u zločinima i koji danas svedoče o tome.

Kako ste izabrali tim svojih zamenika?

- Više od 30 godina proveo sam u pravosuđu, u tužilaštvu, i poznajem kompletну sliku svih tužilaštava u Srbiji i sve zamenike tužioca. Svi moji današnji zamenici su ljudi koje poznajem, a većina je i radila sa mnom, davala mi podršku i bilo je prirodno da svoje zamenike nađem u tom krugu. Izuzetak je Dušan Knežević iz Novog Sada (koji je mlađi, ostali su uglavnom moji vršnjaci) koji je predmet vukovarskog zločina vodio u novosadskom sudu i bio sam vrlo zadovoljan kako je to radio. On je prihvatio ponudu i ja sam ga imenovao.

Ovčara je prvi predmet koji je suđen u Veću za ratne zločine Okružnog suda. Ocene su svih posmatrača, domaćih i međunarodnih, ali i stručnjaka i učesnika u postupku, da je suđenje proteklo korektno i da je odlično vođeno. Koliko je postupaka, uz Ovčaru i suđenje za zločin u Zvorniku, još u radu u Tužilaštvu za ratne zločine?

- U slučaju Ovčara je procesuirana ukupno 21 osoba, a do sada smo u ovom Tužilaštvu ukupno procesuirali 46 ljudi, u što ne ubrajam određeni broj vojnih predmeta koje smo nasledili u kidanjem vojnih sudova. Osim Ovčare, imamo predmet Zvornik, što je prvi predmet koji je ustupljen jednom pravosuđu u regionu. Haški tribunal nam je taj predmet ustupio u fazi istrage koju su vodili protiv trojice osumnjičenih za zločin u Zvorniku, a mi smo nakon godinu dana istrage došli do sedam izvršilaca. Protiv njih je podignuta optužnica i upravo je počelo suđenje šestorici, jer je jedan optuženi u međuvremenu preminuo. Ali, i to nije kraj i to hoću da naglasim: ni u jednom našem predmetu, pa čak ni u Ovčari, spisak osoba za koje smo zainteresovani nije konačan. Po prirodi stvari, u tim krivičnim delima učestvuje veliki broj ljudi i mi stalno dolazimo do novih saznanja i do sve većeg i većeg broja onih koji su direktni učesnici ratnih zločina. U slučaju Škorpioni imamo petoricu osumnjičenih kod nas, dok je šesti – koga smo takođe mi otkrili – uhapšen u Hrvatskoj i tamo se vodi postupak protiv njega, a sedmi je još u bekstvu. Osim tih slučajeva, imamo slučaj Batajnica: nađeno je oko 900 leševa u Batajnici koji su dovezeni u Srbiju, a posledica su zločina na Kosovu. U tom slučaju imamo devetoricu osumnjičenih svi su bili pripadnici policije. Na tom slučaju radimo od prvog dana osnivanja ovog Tužilaštva, a do sada je saslušano oko 200 ljudi. Postupak smo vodili i protiv Nebojša Minića, uhapšenog u Argentini, koji je u međuvremenu tamo i preminuo, ali u tom zločinu nije učestvovao samo on, tu je bilo još nekoliko ljudi oko njega.

S obzirom na protok vremena od počinjenih zločina – Ovčara je, na primer, zločin s kraja 1991, Zvornik iz 1992. godine – kako dolazite do relevantnih podataka i dokaza i koliku pomoć u tome imate od ostalih organa gonjenja, prvenstveno MUP-a Srbije?

- Tu je u prvom redu naš rad, premda ne mogu da kažem da nam policija ne pomaže. Oni su besprekorno obavili zadatak svaki put kad je nekoga trebalo lišiti slobode, i u predmetima Škorpioni, i Zvorničke grupe, i Ovčara. Međutim, moja je ocena da oni još uvek imaju velike probleme u svojoj organizaciji. Iako je predviđeno da ta Služba za otkrivanje zločina dobije mnogo bolji status u okviru MUP-a, to se nije dogodilo. Imaju problema i sa prostorom, i sa kadrovima, premalo je ljudi koji to rade, nemaju čak ni motiv u platama. Osim tih tehničkih problema, ima i drugih, psiholoških, nije lako goniti za ratne zločine svoje kolege. Da bi se policija podstakla i motivisala za takav posao, uslove mora da osigura država. Lično sam optimista, nedavno sam se sastao sa ministrom policije Dragom Jočićem i čini mi se da slično razmišljamo, sa istovetnim pogledom na tu problematiku. Učinjeno je sve što smo tada dogоворили i nadam se da će se u bliskoj perspektivi sve ono što je planirano za tu službu i realizovati.

Koliko je Tužilaštvu od pomoći saradnja s nevladinim organizacijama?

Njihova pomoć je veoma važna. Ističem tu posebno ulogu Fonda za humanitarno pravo i Nataše Kandić koja se problematikom ratnih zločina počela baviti u vreme kad nije bilo političke volje da se zločini gone, a nije postojalo ni ovo Tužilaštvo. Nevladine organizacije pružile su Tužilaštvu podršku od momenta osnivanja, a u nekim važnim slučajevima omogućile su nam pristup određenim svedocima, što je svakako bilo važno u procesuiranju tih slučajeva.

U velikom broju slučajeva neophodna je saradnja pravosuđa zemalja regije.

- Apsolutno je neophodna regionalna saradnja. Suština je baš u tome da su se zločini vršili na teritoriji bivše Jugoslavije, do Dejtona uglavnom na području Hrvatske i Bosne i Hercegovine, a nakon Dejtona uglavnom na Kosovu. Mi bez saradnje sa hrvatskim i bosanskim pravosuđem ne možemo da dođemo do validnih dokaza, na osnovu kojih možemo procesuirati slučajeve. Zato smo i napravili određene korake i, uz presudnu pomoć ministra Rasima Ljajića i njegovog ministarstva, potpisali smo memorandume o saradnji. Sporazum o saradnji naših tužilaštava sa hrvatskim Državnim odvjetništvom već je potpuno funkcionalan, s njima smo u stalnoj komunikaciji. Njihovi su tužioci dolazili kod nas zbog „slučaja Lora“ u kojem smo okupili u našem Tužilaštvu sve svedoke koje su oni tražili za ispitivanje. Faktički su njihovi tužioci te svedoke saslušali u našem prisustvu. MUP i Ministarstvo pravde su pomogli u idućoj fazi, dali su kompletну logistiku kako bi država stala iza svedoka, svojih državljanina, koji su otišli da svedoče o Lori u splitski Županijski sud. Pomažemo i drugima, za sada drugi manje nama. .Mi smo do sada bili mnogo više upućeni na pomoć Haškog tribunala i UNMIK-a na Kosovu, s kojim se saradnja takođe poboljšava. Kao što je poznato, mi kao država ne možemo da delujemo na Kosovu, ali preko njih i Haškog tribunala napravili smo strateške prodore, omogućili su da moji zamenici tamo odlaze i da saslušavaju Albance, očevice događaja koji su od interesa za naše istrage. Mi smo vrlo zainteresovani za saradnju s UNMIK-om, ali istovremeno tražimo – s obzirom na prošlogodišnji pogrom 17. marta – da vidimo šta su oni uradili, a tražimo i naše aktivnije učešće u svim tim procesima. Ne moramo mi da se pojavljujemo i da zastupamo optužnice, ali tražimo da se i na Kosovu procesuiraju i krivci za ono šta se dogodilo kao i za zločine nad Srbima.

Koliko u međudržavnoj pravnoj saradnji smeta činjenica da, iako je moguće koristiti haške dokaze, to još nije moguće za dokaze koje je prikupila neka druga država u regiji? Vode li se razgovori i o tome?

- To je stvar nadležnih ministarstava. Bilo bi dobro kad bi bilo moguće međusobno korišćenje prikupljenih dokaza, ali je to za sada još uvek nemoguće. Velika je pomoć da je izmenama Zakona omogućeno korišćenje dokaza Haškog tribunala, to u mnogim predmetima ima ogromnu važnost. Kada je o saradnji s Hrvatskom reč, ipak, treba naglasiti da smo njihovom Državnom odvjetništvu dostavili naše kompletne istražne materijale vezane za slučaj Davidović i Škorpioni, snimak zločina i sve iskaze. Na njima je da to, ako mogu, iskoriste u postupku koji oni vode protiv Davidovića, ali vidim da su bili vrlo zadovoljni sa onim što su dobili od nas.

Pre nekoliko meseci propala je inicijativa za uspostavljanje mogućnosti međusobnog izručenja osumnjičenih i optuženih za ratne zločine između država bivše Jugoslavije. Kakav je Vaš stav o tome?

- To je pitanje državljanstva, sve moderne države svojim propisima, najčešće Ustavom, zabranjuju izručenje svojih državljanina drugim državama, a u tom smislu govori i Evropska konvencija koja to reguliše i koja ne dozvoljava izručenje. Ali, to je problem koji mi moramo da rešimo, na primer kroz ustupanje postupaka. Ako su, recimo, hrvatski organi pokrenuli postupak protiv Srbina koji je osumnjičen da je počinio ratni zločin, a taj se Srbin nalazi u Srbiji, oni bi trebalo da nam dostave sve što imaju u vezi tog slučaja, pa da ga mi ovde procesuiramo. U tome je potrebno određeno međusobno poverenje, a ne vidim zašto neko ne bi imao poverenja u ovo Tužilaštvo, ako poverenja ima Haški tribunal. Takođe, ja ću svom kolegi, državnom odvjetniku Mladenu Bajiću da dostavim sve što njima treba, kao što sam dostavio za Davidovića, pošto optuženi ima dvojno državljanstvo. Na primeru Škorpiona vidi se jasno taj problem koji je u suštini veštački: mi ovde sudimo njima četvorici, a oni samo njemu, iako je čak bilo nagoveštaja da će Davidović doći u Srbiju i predati se nama, što se nije desilo. Kroz ustupanje predmeta bi se to moglo prevazići, iako tu postoje određene procesne zabrane, jer ako je za krivično delo zaprećena kazna veća od deset godina, ne može da se ustupi postupak, pa se i ovaj problem mora rešavati u skladu s tim. Znači, ne mogu da se izručuju građani, ali može da se ustupi postupak.

Okviri za pravdu

Obaveza je naša, i moralna i profesionalna, da danas i ubuduće stručno i savesno pred lice pravde izvedemo sve one pojedince koji su u minulom ratu i u oružanim sukobima ukaljali ugled svoje države i naroda, kršeći sva pravila ratovanja, izvrigli ruglu čovečnost, humanost i suštinsko ljudsko pravo, pravo na život, da bi im se u zakonito sprovedenom postupku izrekle odgovarajuće kazne. Time bismo žrtvama tih nedela pružili bar delimičnu satisfakciju, sa naroda i države kao kolektiviteta skinuli osećaj krivice i osude, a međunarodnoj zajednici pružili dokaz o sposobnosti za saradnju.

Za sve ovo postoje i međunarodni i domaći zakonski okviri, a verujem i politička i javna volja. Međunarodnopravni okviri za vođenje postupka za ratne zločine su: međunarodne konvencije – Ženevska iz 1949. godine sa dodatnim Protokolima, Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju genocida, Statut međunarodnog krivičnog Tribunala za bivšu Jugoslaviju i delovi Pravilnika o postupku i dokazima istog organa. Domaći pravni okviri su: Krivični zakon (OKZ), Zakonik o krivičnom postupku, Ustavna Povelja SCG (član 16.), Zakon o saradnji sa Haškim tribunalom, određeni vojni i policijski podzakonski akti, te Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine.

I dalje se u javnosti, kada je o Tužilaštvu za ratne zločine reč, ali i Posebnom odeljenju Okružnog suda i Specijalnom tužilaštvu za organizovani kriminal, dosta govori o vašim platama koje su veće od plata u ostatku pravosuđa. Ipak, utisak je – po onom što u poslednje vreme govore ispitivanja javnog mnjenja – da se o vašim platama manje govori, a da građani sve više prepoznaju potrebu suočavanja s prošlošću i gonjenja počinilaca ratnih zločina. Osećate li u Tužilaštvu, u svakodnevnom poslu, te promene?

- Dosta se toga izmenilo od početka našeg rada. Imamo velik broj učesnika događaja, pogotovo kad je o Kosovu reč, gde nam dolaze svedoci nekih događaja. Mi, naime, ne možemo takvim svedocima garantovati sigurnost, još uvek taj institut zaštite svedoka kod nas nije uspostavljen i mi ne možemo da ih izlažemo, bez njihove volje, takvim opasnostima. Sve to, međutim, ukazuje da je ipak došlo do određene promene u svesti ljudi.

A kad je o platama reč: tolika je povika bila na naše plate, a moja plata je i sada ista kao i u momentu kad sam izabran, u julu 2003. godine. Ni ja ni moji zamenici nikada nismo postavili nijedno pitanje oko toga, jer ovde nismo došli zbog plate, nego zbog izazova. Glavni motiv je bio da pokažemo da su i sudije i tužioци u Srbiji sposobni i spremni da se suoče s tim da su naši građani u ratu činili zločine i da smo spremni da procesuiramo počinioce.